

Оригиналан научни рад

UDK 314.743(497.11)(430)

Original scientific work

Тереза Нанаши**СТАНОВНИШТВО РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ НА РАДУ–БОРАВКУ У СР НЕМАЧКОЈ**

Извор: Одлазак становништва Србије на рад – боравак у СР Немачку устаљен је од седамдесетих година. Упојединим периодима емиграција се одвијала у позадини политичке нестабилности у земљи, економске кризе и ниског животног стандарда што је деловало на њен обим у периоду XX века. Циљ овог рада је прецизније сагледавање емиграционих токова, коришћењем података земље порекла и пријема, као и указивање на важност процеса међународних миграција и њиховог континуираног праћења ради успостављања контроле, дефинисања стратегије имиграционе политике и решавања проблема институционалне организованости у прикупљању података. Однос између демографских феномена, културног идентитета и концепта мултиетничког друштва у времену динамичних миграционих кретања у свету представља веома важну истраживачку проблематику. У овом раду није добијена стварна слика обима емиграционог тока због ограничења прикупљања података и њиховог обухвата.

Кључне речи: међународне миграције, Србија, радни мигранти у СР Немачкој

Abstract: Emigration from Serbia to Germany for work purposes is been established process since the seventies. In some periods emigration took place in the background of political instability in the country, the economic crisis and the low living standard which affected the volume of migration during the 20th century. The aim of this paper is precise overview of migration flows, using data of the country of origin and destination, as well as pointing to the importance of the process of international migration and its continuous monitoring in order to establish control, define the strategy of immigration policy and solve the problem of institutional organization in data collection. The relationship among demographic phenomena, cultural identity and the concept of a multiethnic society in a time of dynamic migration movements in the world is a very important research issues. This picture does not provide a complete picture of migration flows due to limitations of data collection and their coverage.

Key words: international migration, Serbia, migrants – workers in Germany

Увод

Комплексно изучавање процеса спољних миграција треба да се базира на подацима које прикупљају државни статистички органи Републике Србије, као и статистички органи СР Немачке. Почетак прикупљања статистичких података о спољним миграцијама у СР Немачкој датира од пе-

десетих година, за интензивно проучавање покренуто је осамдесетих година, када се СР Немачка, као и остале развијене земље, суочила са великим приливом имиграната. На другој страни, статистика Републике Србије, односно Југославије у то време, почиње са прикупљањем података од 1971. године, који су у првим статистичким акцијама били непоуздани и слабо употпуњени информацијама о овом популационом контингенту. У даљој анализи коришћени су искључиво званични подаци редовних пописа становништва Републике Србије, као и званични подаци Немачких статистичких органа.

Методолошки проблеми изучавања спољних миграција

За праћење обима и правца механичког кретања становништва и последица који сложени процес рефлектује на демографски развитак кроз дужи временски период од изузетног значаја су званични подаци пописне статистике Републике Србије. Поред Републичког завода за статистику остали државни органи Републике Србије који прикупљају одређене статистичке податке о међународним миграцијама су: Министарство унутрашњих послова (подаци о промени пребивалишта), Канцеларија за дијаспору и Србе у региону (бројност и положај српске дијаспоре у СР Немачкој), Министарство спољних послова (визна статистика и губитак држављанства), међутим поменути државни органи, нису омогућили приступ статистичким подацима.

Ако се осврнемо на почетак миграција модерног типа, који датира од пописа у Југославији (1948), све до последњег у републици Србији (2011), пописи су претрпели како територијалне промене (СФРЈ, СРЈ и Србија и Црна Гора) тако и промене методолошког континуитета. Тиме поређење сукцесивних пописа даје резултате који су непоуздан показатељ реалних размера миграционих токова у Србији. Први пут, 1971. године, извршено је евидентирање миграционих карактеристика југословенских грађана на привременом раду-боравку у иностранству. Методологија пописа се до тада заснивала на праћењу миграционих токова у оквиру граница тадашње Републике, па је попис 1971. године први дао реалну слику грађана Србије на раду и боравку у иностранству. Лица на привременом раду у иностранству укључена су у стално становништво у овом попису, и тако је било све до пописа 2002. године, када су лица која тамо бораве дуже од годину дана искључена из овог контингента. Попис становништва 2011. године извршен је са извесним изменама и допунама, а број питања је дуплиран у односу на претходни попис. Концепт сталног становништва је промењен, а новопримењени концепт познатији под термином уобичајено становништво, изведен је на основу одговора на питање о намери и разлогу одсуства/присуства, као и учесталости враћања у место сталног становања. Одговор на питање „намера за остајањем“ одређује да ли ће неко лице са

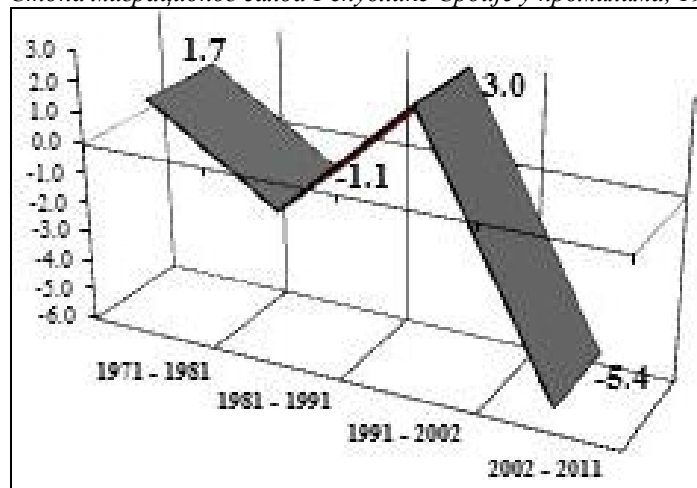
пребивалиштем у иностранству, а које борави у Србији краће од годину дана, бити укључено у укупно становништво. Од 1971. године дипломатска представништва имала су улогу накнадног пописивања, како би домаћинства чија су сва лица ван земље била обухваћена као и лица која се дуго времена налазе у иностранству. Пописом 2011. године овакав начин додатног пописивања је прекинут, па се обухват ових лица базира на изјавама пописаних чланова домаћинства у земљи.

Ради бољег обухвата наших грађана у СР Немачкој и увида у бројност грађана Србије који се налазе на привременом раду и боравку, коришћени су извори података Немачких државних статистичких органа: пописи становништва, годишњаци, регистри странаца, подаци имиграционих служби и тд, подаци међународних организација (UNHCR) и статистичког уреда Европских заједница (EUROSTAT). Коришћење поменутих података, који су такође у мањој мери доступни, је поткрепило истраживање очекиваним информацијама, али није омогућило поређење са подацима домаћих статистичких служби. Разлог томе су честе административно-територијалне промене на нивоу државе, коју стране службе не прате по „ентитетима“, како Пенев објашњава, као и обухват „странаца“ који је другачији због различитог дефинисања тог појма. Немачка од 1950. године спроводи регистровање прилива миграната, те је статистика сконцентрисана на одељење Централног регистра странаца у оквиру Савезног завода за миграцију и избеглице, а којим управља Савезна канцеларија у Келну. Према дефиницији Савезног завода за статистику Немачка лица имигрантског порекла се дефинишу као особе које су имигрирале од 1949. године до данас, целокупно становништво рођено у Немачкој без обзира на то да ли поседује немачко држављанство, као и држављани СР Немачке од којих барем један родитељ има мигрантску позадину, тачније није рођен у Немачкој. Проблем у обухвату странаца произилази из чињенице да се у статистици Немачке одвајају лица са и без мигрантске позадине. У контингент популације који су у прошлости мигрирали укључена су лица без обзира на држављанство. Праћење миграционих карактеристика од стране немачке статистике фокусира се на: странце рођене у иностранству, странце рођене у Немачкој, натурализоване лица, као и њихову децу која немају лично искуство у миграционим процесима тј. представљају прву генерацију миграната. Године 2000. на снагу ступа нови закон по којем деца странаца рођена у Немачкој добијају немачко држављанство аутоматски по рођењу уколико родитељ има законити боравак у Немачкој непрекидно у дужини од осам година или ако је родитељ у прошлости поседовао дозволу за стални боравак од три године. Ова деца би до своје 23. године требало да се одлуче између држављанства својих родитеља или држављанства Немачке.

Обим и правци спољних миграција становништва Републике Србије

Примена витално-статистичког метода је први корак у анализи спољних миграција и покушај да се утврде обим и правац миграција у међупописним периодима.

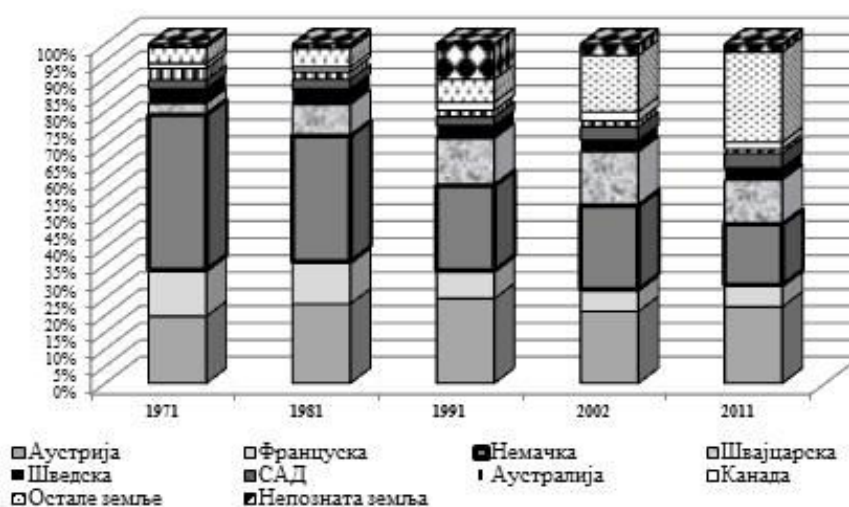
Слика 1. – Стопа миграционог салда Републике Србије у промилима, 1971–2011.

Прво анализирано раздобље 1971 – 1981. године је уједно и једини међупописни период са позитивним салдом пресељења и позитивним природним прираштајем. Знајући да су емиграциони процеси започети и пре овог раздобља, њихов утицај се региструје тек од пописа 1981. године у виду негативног предзнака миграционог салда. Од осамдесетих година Република Србија је окарактерисана као изразито емиграционо подручје. Иако је на простору читаве државе миграциони салдо негативан, до смањења укупног броја становника није дошло због утицаја још увек позитивног природног прираштаја. У међупописном периоду 1991–2002. година забележен је тренд позитивног миграционог салда а негативног природног прираштаја. Овакав исход резултат је великог обима досељавања, а не смањења интензитета исељавања из земље. Познато је да се у периоду током деведесетих година на територије централне Србије и Војводине доселио велики број ратом избеглих лица. Реалну слику миграционих токова било би могуће исказати уколико би контингент досељених током последње деценије прошлог века, са статусом избеглица и ратом угрожених лица, искључили из анализа механичког кретања. Негативне вредности миграционог салда на територији Републике евидентне су и на основу најновијих података пописне статистике (2011). Заустављањем миграционих токова ка нашој земљи, окарактерисаних као принудни, и још увек присутног исе-

љавања ван граница наше територије, миграциони баланс добија негативан предзнак. На присутне депопулационе трендове и разлике у демографском развоју између појединих региона, највећи утицај има наставак негативних миграционих токова, што је условило опадање броја становника у последњем међупописном периоду за 706.263 лица. Актуелну демографску слику одликује негативно природно и механичко кретање, уз присутну тенденцију још негативнијих токова.

Слика 2. – Лица на раду/боравку у иностранству према држави у којој раде/бораве, процентуално учешће, 1971–2011. године

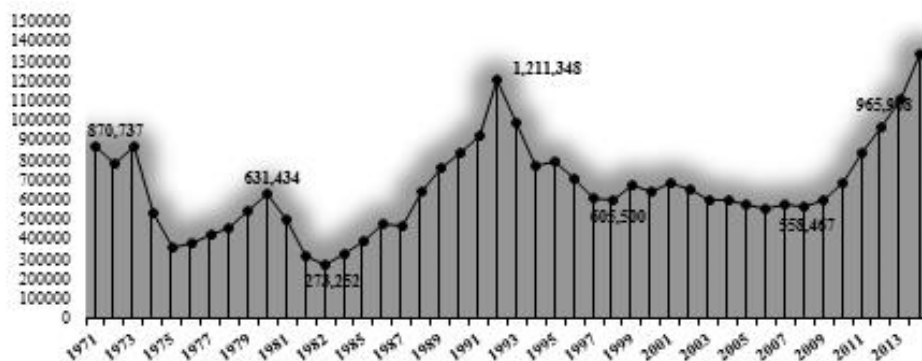
Од почетка седамдесетих година па све до пописа спроведеног 2002. године, укупан број грађана Србије на привременом раду и боравку у иностранству се удвостручио, што у апсолутном износу представља повећање са око 204 на 415 хиљада. Најинтензивнији пораст забележен је у међупописном периоду (1991 – 2002), који је уследио након периода стагнације пораста током деведесетих година. Међутим, стварни број емигрантског становништва био је знатно већи, и то не само због уобичајених разлога (необухват лица која су дуги низ година одсутна из земље), већ и због разлога повезаних с новом политичком ситуацијом-знатно повећан број лица која су имала статус избеглица или тражиоца азила у другим земљама (Пенев Г., Предојевић – Деспић Ј., 2012). Након тренда константног повећања апсолутног броја лица на раду и боравку у иностранству, у 2011. години наступа тренд смањења броја грађана Републике Србије у иностранству. Број лица је смањен за 102 хиљаде а узроци могу бити бројни: слабији обухват емиграната због пописивања само преко домаћинства у земљи, бојкот становништва албанске националне припадности, повећана

просечна дужина боравка, појава нових удаљених дестинација, значајан број подносиоца захтева за добијање азила, интензивнији одлазак високообразованих лица чији је обухват по правилу мањи (Пенев Г., Преодојевић – Деспић Ј., 2012). Можемо претпоставити да се смањење броја грађана Србије у иностранству ипак десило нарочито у односу на период 1991 – 2002. година када су за то постојали *push* фактори (интензивирање политичке кризе) који нису подстицали миграције у последњем међупописном периоду. Претпоставља се да су разлози за миграције лица у овом периоду пре свега економске природе са појачаним уделом висококвалификованих грађана Србије. За мигранте пореклом из Србије најинтересантније земље рецептори су: Немачка, Аустрија, Швајцарска и Француска. Оне су постале традиционалне земље имиграције српских грађана за разлику од осталих европских и ваневропских земаља. До 2011. године у посматраним земљама пријема, највећи број грађана Србије одлазио је у Немачку. Међутим, процентуални удео емиграната који је боравио у овој земљи константно се смањивао, са око 45,8 на око 25%, што значи да се готово половина људи током седамдесетих година селила у Немачку, а 2011. једна четвртина.

Учешће становништва Србије у мигрантској популацији СР Немачке (према немачким статистичким изворима)

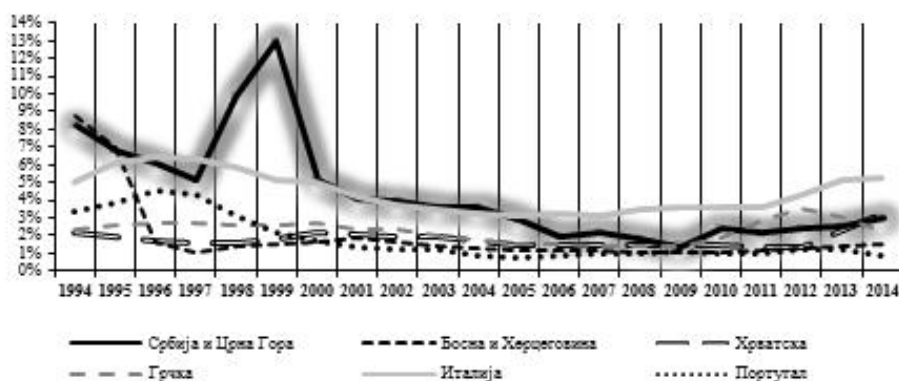
Миграције ка Немачкој имају дугу историју, јер је ова држава већ у другој половини XVII века окарактерисана као изразито имиграционо подручје. Први велики талас организованог запошљавања иностране радне снаге десио се у периоду 1955–1973. године. Од 1980. године у таласу имиграната повећава се удео азиланата – радника, да би након њих у Немачку пристизао велики број чланова породица, који им се придруживао. Доласком деведесетих година имиграциона струја постаје све снажнија, а свој врхунац достиже 1992. године када је 1.2 милиона људи прешло Немачку границу. Према подацима (ОЕСД, 1995), интервал од 1992–1994. представља период прилива великог броја сезонски ангажованих радника из иностранства, махом држављана Југославије и Пољске (210.000 или 66% укупног броја имиграната). На енорман раст није утицало само досељавање чланова породице и азиланата, већ и природна компонента досељеника. У овом периоду теме о међународним миграцијама добијају пажњу свакодневних дискусија у влади СР Немачке која се фокусира на питања од суштинске важности, како би се ублажио талас имиграције. Политика за азиланте је измењена 1993. године увођењем рестриктивних мера за досељенике. Од 2000. године уведен је и обавезан зелени картон због потребе за запошљавањем висококвалификованог становништва. Прве деценије новог миленијума бележи се константан број досељених од око 600.000, што је дупло мање него што је евидентирано 1992. године.

Слика 3. – Прилив страног становништва у Савезну Републику Немачку, 1971–2014. година¹

На основу детаљнијег приказа досељеног становништва у Немачку за-пажа се да је више од половине укупног броја досељених пореклом из Европе, претежно из сиромашнијих земаља, јужног и источног дела. Савезни статистички завод Немачке 2002. објављује податке за водећих пет земаља, чије је становништво процентуално најбројније у мигрантској популацији СР Немачке. Водећа Турска учествује са 26.1%, потом следе Италија са 8.3% и Југославија са 8.1%. Ове земље су прве земље извори радне снаге са којима је Немачка потписивала билатералне споразуме за запошљавање. Грађани ових земаља и данас чине најбројнију групу странаца који улазе у земљу.

Слика 4. – Прилив становништва одабраних земаља Јужне Европе у СР Немачку у процентима, 1994–2014. година²

¹Извор:Statistisches Bundesamt (Federal Statistical Office)

²Извор:Statistical Office of the European Union (EUROSTAT)

На основу података Централног регистра странаца приказан је број грађана на раду и боравку у Немачкој са простора територија Србије и Црне Горе (табела 1.), уз напомену да велики удео у датој структури чине Албанци, Роми и припадници других националности. Пенев и Предојевић-Деспих (2012) указују на политички значај питања, а то је разлог разлика у уделу лица на раду и боравку у иностранству по националној припадности, посебно Албанаца и Бошњака/Муслимана који лакше добијају дозволе боравка него етнички Срби. Ово питање се односи на имиграционе власти земаља пријема у овом случају СР Немачке. Недостатак табеларног приказа је сагледавање посматраног феномена без могућности издвајања држављана Србије из података за лица Србије и Црне Горе. Посматрано од 2004. године досељено становништво са простора Србије и Црне Горе на боравку у Немачкој константно расте, најбрже за првих годину дана када је удвостручен, док од 2007. године почиње лагано опадање.

Табела 1. – Југословенски држављани и држављани Србије и Црне Горе у СР Немачкој, 1995–2013. година³

Југославија				Србија и Црна Гора ⁺			
1995	797.754	2000	662.495	2004	125.765	2009	122.897
1996	754.311	2001	627.523	2005	297.004	2010	93.013
1997	721.029	2002	591.492	2006	282.067	2011	54.557
1998	719.474			2007	236.451	2012	39.958
1999	737.204			2008	177330	2013	36331

Визна статистика

Подаци Савезног завода за миграције и избеглице базирају се на броју пријава за издавање дугорочних виза од стране држављана трећих земаља. Непоузданост визне статистике произилази из чињенице да захтев за подношење виза не мора да буде поднет из земље која је место пребивалишта лица трећих земаља. Друга чињеница је да се лице након издавања визе може предомислити, тако да приложени бројеви не представљају стварно стање планираних (будућих) миграција.

Један од начина за спречавање илегалних миграција је увођење виза у складу са Шенгенским споразумом. Право на останак у дужини од три месеца у интервалу од шест месеци је основна карактеристика шенгентске визе. У СР Немачкој је од 1989. године уведен визни режим за Југословене, због злоупотребе права на азил. Овакав потез Немачке владе је донео

³Извор: Statistisches Bundesamt (Federal Statistical Office) *Иако су Србија и Црна Гора од 2006. године две независне државе подаци до 2013. године су дати за обе земље заједно, без података за Косово и Метохију

промене у одвијању имиграционих процеса на територији Немачке. Између 1996. и 2004. године, број одобрених виза се кретао од око 56 до 86 хиљада виза годишње. Најчешћи разлози визирања били су спајање породица и породично окупљање, уједно и једина опција за одлазак у Немачку. Овакве борава дозволе првенствено зависе од дужине боравка лица на раду у Немачкој (дуже од две године). Највећи број спајања породица у поменутом раздобљу односио се на лица турске и српске националности. Циљ интеграционе политике Немачке, спровођене под програмом „Солидарност и управљање миграционим токовима“, био је повезивање и подршка имигрантима из земаља трећег света различитих верских, културних и језичких припадности. Од 2007. године спроводи се закон о боравку којим се настоји спречавање склапања принудног брака, кроз промовисање важности повезивања брачних другова у земљи рецептора, у овом случају СР Немачке.

Табела 2. – Десет најчешћих националности које су подносиоци пријава за издавање дугорочних виза за Немачку, 2007–2011. година⁴

	2007	2008	2009	2010	2011
Босна и Херцеговина	51	277	731	954	2667
Индија	84	427	356	400	521
Србија	-	36	272	352	474
Кина	98	367	359	371	443
Хрватска	19	119	122	156	361
Косово	-	5	31	24	354
Руска Федерација	96	295	288	312	273
Украјина	46	223	206	177	217
Македонија	10	22	38	95	151
Иран	36	66	84	98	145

Породична спајања лица на раду и чланова њихових породица

Укупан број „поновног спајања“ породица радника имиграната са осталим члановима њихових породица, на основу статистичког праћења у периоду од 1996–2002. године је у сталном порасту. Међутим, у обзир треба узети и то да статистика прати само случајеве када је захтев за интеграцију поднет пре самог пресељења, док је с друге стране могуће тај исти захтев поднети локалној власти након доласка у СР Немачку, те ови случајеви остају незабележени у статистичким оквирима.

Удео лица који су се придружили члановима породица у раздобљу 2002–2013. године, само је груба представа о обиму једног дела миграционог тока. До 2006. године најбројнија је интеграција српских држављана са својим супружницима који нису држављани Немачке, од којих највећи део

⁴Извор: The Central Register of Foreigners (AZR)

вероватно поседује држављанство Републике Србије. Придруживање брачним партнерима са Немачким држављанством током година све више расте и осцилира, што је у директној вези са повећањем броја натурализованих лица од 2000. године. Придруживање деце млађе од 18 година својим родитељима у Немачкој законско је право, нарочито у случајевима када родитељи имају право на азил.

Табела 3. – Број одобрених виза у сврху придруживање српских држављана лицима у Немачкој, породични разлози, 2002–2013. година⁵

Година	Придруживање из породичних разлога			
	Укупно	Деце испод осамнаест година	Супруг/супруга	
			Лицу са немачким држављанством	Лицу без држављанства ЕУ
2002	2250	504	675	1071
2003	2135	417	576	1042
2004	4905	464	3271	1169
2005	2116	550	432	1134
2006	5379	1003	1156	3220
2007	4773	1073	1073	2622
2008*	1147	176	395	656
2009	1024	310	177	537
2010	653	127	160	401
2011	910	176	235	499
2012	985	208	200	577
2013	975	213	181	567

Натурализација

Jussanguinis је начин добијања држављанства на основу држављанства родитеља, а још се и зове принцип порекла. *Jussoliје* начин добијања држављанства на основу земље рођења. Ови критеријуми се у већини земаља примењују самостално или комбиновано. У немачкој се од 1913. примењује принцип *Jussanguinis*, а од 1999. године реформа националног закона увела је добијање држављанства под одређеним условима по принципу *Jussoli*.

Нови закон, који је поједностављен, је ступио на снагу 2000. године и од тада сваки странац има право на држављанство после осам година живота у Немачкој. Према томе, скок броја захтева за натурализацију 2000 и 2001. десио управо из тог разлога. На основу прописаних услова могућа је натурализација супружника и малолетне деце, чак и у случају да је боравак у Немачкој био краћи од осам година. Испуњавање ових услова могуће

⁵Извор: Statistisches Bundesamt (Federal Statistical Office), *од 2008. године подаци за Косово и Метохију се објављују засебно.

је једино уколико се лице одрекне претходног држављанства, изузев у случајевима ако држава то не одобри или ако је процес одрицања компликован. Познавање језика је олакшавајућа околност за добијање држављанства, али треба и напоменути да су након 2008. године пооштрени критеријуми, те је подносилац захтева морао проћи тест познавања правног система, друштва и услова живота у Немачкој. Основ за следећу анализу (табела 4.) су резултати натурализације од 1995. године, односно број поднетих захтева за стицање немачког држављанства.

Табела 4.– Натурализација у Немачкој према земљама бившег држављанства⁶

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Турска	3 1578	46294	39111	53696	103900	82861	75 573	64 631	5 6244
Иран	874	649	919	1131	1863	14410	12020	13026	9440
Србија и Црна Гора	3623	2967	1989	2404	3608	9776	12000	8375	5104
Авганистан	1666	1819	1454	1118	-	4773	5111	4750	4948
Мароко	3397	3149	4010	4971	4980	5008	4425	3800	4118
Хрватска	2637	2391	1789	2198	1648	3316	3931	2974	2048
Босна и Херцеговина	2010	1926	995	3469	4238	4002	3791	2357	1770
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Турска	32 661	33388	28861	24449	24647	26192	28 103	33 246	27970
Иран	4 482	3662	3121	2734	3184	3046	2728	2463	2360
Србија и Црна Гора	8824	12601	9212	6903	4309	3405	2978	2746	2714
Авганистан	3 133	3063	2831	2512	3549	3520	2711	2717	3054
Мароко	3 684	3546	3489	3130	3042	2806	3011	2852	2710
Хрватска	1287	1729	1224	1032	541	689	665	544	1721
Босна и Херцеговина	1907	1862	1797	1878	1733	1944	1703	1865	1801

Број пријава од стране Срба у овој категорији током времена осцилира, приметно повећање броја захтева и масовне натурализације било је 2000. и 2001. године када су се Србија и Црна Гора налазиле у самом врху списка држава заједно са Турском и Ираном. Временски се овај пораст броја захтева натурализације поклапа са политичком кризом у Србији, као и са реформама које су у том погледу уведене. Процењује се да је број држављана Републике Србије који бораве у СР Немачкој знатно већи и да се

⁶Извор: за период 1995 – 2003. година (Group of Authors, 2009); за период 2005 - 2013. (Statistisches Bundesamt – Federal Statistical Office); *од 2009. године подаци судати безучешћалица Косова и Метохије

креће око 500.00, јер је већина која је добила немачко држављанство задржала и српско, а и велики је број двојних држављана из бивших република СФРЈ. У Немачкој се сви имигранти који приме немачко држављанство аутоматски повлаче са листе странаца – страних држављана. Од 1995. године, број натурализованих Срба годишње није опадао испод две хиљаде годишње.

Азиланти

Претпоставља се да је у масовним миграцијама деведесетих година, под утицајем оружаних сукоба на простору бивше Југославије, расељено око 2,5 милиона лица. Већина је уточиште нашла у земљама Европске Уније, на чијем се простору 2003. године, према статистици, затекло 348.915, а 2007. године 229.026 лица од укупног броја који су населили земље ЕУ. У СР Немачку је мигрирало 19.164 лица (Вуковић Д., 2009). Немачка од деведесетих година постаје земља најинтензивнијег прилива азиланата. Од 1984. године право на азил прописано је и државним уставом, па је број поднетих захтева у 1992. години достигао цифру од 440.000. Закон о азилу је 1993. године реформисан у складу са Женевском конвенцијом о избеглицама (1951) стављањем акцента на тачно дефинисање појма „прогон“ и „избеглица“, чиме је одређена обавеза сваке земље у обезбеђивању заштите азиланата. Према томе, лица која долазе из трећих земаља света немају основано право на азил. У СР Немачкој се под азилантом сматра свако лице које због припадности одређеној вероисповести, националности, друштвеној или политичкој групи страхује од прогона своје расе, због чега се налази ван своје земље и није у стању или не жели да је штити матична држава. Доношење закона је смањило број поднетих пријава на 17.200 године 2007. и тај ниво поднетих пријава се поклапа са оним из 1983. године. СР Немачка азилантима пружа минималну помоћ: они немају приступ тржишту рада, живе у државним стамбеним комплексима, морају да се школују, науче немачки и, најважније а уједно и најтеже, да се интегришу у немачко друштво. Ово свакако осликава имиграциону политику СР Немачке, која за циљ има: смањење броја азиланата и лица која живе од социјалне заштите. Веома битан корак у заустављању прилива лажних азиланата је процес чекања решења на жалбу о одлуци одбијања захтева за азил која се одвија у сопственој држави, за разлику од претходних година, када је било могуће остати у СР Немачкој док држава не утврди да ли постоји основ за статус азиланта. Због рестриктивне политике азила, број српских држављана у СР Немачкој константно опада. Неки од разлога за овакав тренд су: губитак правног основа даљег боравка у земљи, након чега се депортују, прихватање немачког држављанства и добровољни повратак у Републику Србију.

Табела 5.– Број захтева за азил поднетих у СР Немачкој од стране држављана Југославије и Републике Србије за период 1980–2015. године⁷

Југославија				Србија и Црна Гора	Србија			
1980/1985	1985/1990	1990/1995	1995/2000	2000/2006	2007/2012	2013	2014	2015
2685	46948	316243	156645	41672	28797	18000	27145	23780

У СР Немачку од 1950. година долази до прилива азиланата, већином из земаља Блиског Истока. На почетку овог процеса број лица са азилантским статусом који је прелазило Немачку границу није прелазило 10.000 годишње. Међутим, за две деценије (од 1980. године) број поднетих пријава десетоструко се повећао на 107.000 годишње. Пораст је последица забране регрутовања радне снаге, те је овај начин економским мигрантима једина могућност за останак у СР Немачкој. Од 1980. године на снагу ступа програм сузбијања „лажних азиланата“, којим су услови за добијање азила још више поштрени. Из тог разлога је 3.500 емиграната 1989. године депортовано у Југославију, и као казну за илегални прелазак границе СР Немачке, одузет им је пасош. Према подацима UNHCR, највећи број захтева за азил 1992. године поднето је од стране држављана Југославије (26%), Турске (7%) и Чеха, Пољака, Румуна и Бугара заједно (35%). У току ратних дешавања на простору бивше Југославије, право на заштиту искористило је 78.487 лица. У популацију азиланата који су у овом периоду мигрирали у СР Немачку, велики број чинили су Албанци са простора Косова и Метохије, који су већином проглашени лажним азилантима. СР Немачка је од 1995. године прихватила 345.000 избеглица Босне и Херцеговине и 15.000 лица са Косова и Метохије из хуманитарних разлога, који су се након престанка сукоба вратили у своје земље. У статистици Европске уније пријава за азил у СР Немачкој према подацима за 2010. годину међу првих пет земаља први пут се појављује Република Србија, и то на првом месту са 14% (6.795) поднетих пријава. Затим следи Авганистан са 13%, Ирак са 12% и Иран са 6%. Одлуке о поднетим пријавама такође су статистички обрађене. Постоје четири могуће одлуке: одбијање, прихватање из хуманих разлога, прихватање у оквиру заштите, прихватање азила. Од пријава које су поднели држављани Србије, 4.800 је одбијено. Наредне године (2011) Србија се налазила на трећем месту листе првих пет земаља са 10% (2.290) поднетих пријава, Авганистан 17%, Ирак 12,7%, Иран 6,8%, Сирија 5,6%. Са 17% (12.810) од укупног броја поднетих захтева, Републи-

⁷Извор:за период 1980–2000. година (United Nations High Commissioner for Refugees, 2013); за период 2000–2015. година (epp.eurostat.ec.europa.eu); приказане вредности у табели односе се на све пријаве за азил чак иако се једно лице пријавило више пута

ка Србија се 2012. године поново нашла на првом месту, као и по броју одбијених пријава (1.355). Према EUROSTAT – у, 2008. године пријаве за азил најчешће подносе мушкарци, старосног контингента 18 – 34 године, изванредан број захтева се подноси и за децу старосне доби 0 – 14, али од 2012. године број пријава се повећава у старосном контингенту од 35 – 64 године и за жене и за мушкарце.

Закључак

Редовно праћење миграционих токова у развијеним земљама датира од осамдесетих година, када су се земље, као што је СР Немачка, суочиле са снажним имиграционим притиском. Велика пажња је усмерена на механичко кретање, па је данас популациона политика у тим земљама на ступњу развоја када контролише интензитет досељавања и селекује мигрантско становништво. Пракса праћења миграционих токова у Републици Србији поседује бројне недостатке, који се тичу неповезаности целокупног система државних институција и малог броја додатних извора података просторне мобилности становништва. Примери спровођења статистичких акција у земљама запада су решења за обухватнији систем евидентирања мигрантског становништва Републике Србије. Оснивањем регистра становништва пратиле би се како унутрашње тако и спољне миграције, спровођење анкетних истраживања-даје могућност добијања додатних информација о појединим карактеристикама становништва, додатно пописивање преко дипломатских представништава-користило би као допуна редовним пописима (оно није спроведено за време пописа 2011. године), допуна статистичких података подацима које располажу земље пријема – је најбољи начин добијања целокупне слике миграционог тока. Добра координација државних служби и мултидисциплинарност демографије као науке, допринеле би праћењу и истраживању динамике имиграције, а добро организована миграциона политика и њиховом управљању.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Аврамовић, З. (2012). *Одлив мозгова из Србије-једно лице глобализације образовања?*, Институт за педагошка истраживања, Београд.
- Башчаревић, М.И. (2011). *Један прилог проучавању миграција*“, Филозофски факултет, смер социологија, Приштина
- Бобић, М. (2009). *Дијаспора као економски и социјални капитал Србије*. Филозофски факултет, Београд
- Вуковић, Д. (2009). *Радмисија и управљање миграцијама*, Годишњак Факултета политичких наука, вол. 3, бр. 3, стр. 569 -583, Београд
- Group of Authors (2009). *Statistics and Reality: concepts and Measurements of Migration in Europe*, University Press, Amsterdam

- De Haas, H. (2008). *Migration and Development. A Theoretical Perspective*, Working paper 9, International Migration Institute, Oxford
- Добривојевић, И. (2007). *У потрази за благостањем*, Одлазак југословенских држављана на рад у земље западне Европе 1960-1977. Институт за савремену историју, Београд
- Zoldeberg, A. R. (2000). *Matters of State: Theorizing Immigration Policy*, in: P. Kasinitz, C. Hirschman, J. De Wind (eds.) *The Handbook of International Migration: The American Experience* (New York: Russell Sage Foundation), 71-93.
- Ковачевић, И. и Крстић, М. (2011). *Између историје и савремености: антрополошко проучавање гастарбајтера у 21. веку*, Етноантрополошки проблеми н.д.год.б.св. 4, Институту за етнологију и антропологију, Филозофски факултет, Београд
- Meyer, J. B. (2001). *Network Approach versus Brain Drain: Lessons from the Diaspora*, *International Migration*, Vol. 39, No. 5, pp. 91-110.
- Myrdal, G. (1957). *Rich Lands and Poor*, New York: Harper and Row
- Portes, A. (1996). *Globalization from Below: The Rise of Transnational Communities*, in: W. P. Smith, R. P. Korzenwicz *Latin America in the World Economy* (Westport, CN: Greenwood Press).
- Пенев, Г. И Предојевић-Деспић, Ј. (2012). *Просторни аспекти емиграције из Србије, три врше емиграционе зоне*, *Становништво*, (50), 2, стр. 35-64,
- Siegert, M. (2008). *Schulische Bildung von Migranten in Deutschland*, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Nürnberg
- Statistisches Bundesamt (2013). *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit, Wanderungen 2011*, Wiesbaden
- Teitelbaum, M. S. (2008). *Demographic Analyses of International Migration*, in: C. B. Brettell, J. F. Hollifield (eds.) *Migration Theory: Talking Across Disciplines*. 2nd Edition (New York -London: Routledge)
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2013). *Asylum trends 2012, Levels and Trends in Industrialized Countries*, Geneva
- Federal Office for Migration and Refugees (2007). *Family Reunification in Germany*, Small Scale Study IV in the Framework of the European Migration Network, Working Paper 10,
- Counting the Uncountable (2008). *Undocumented Migration: Counting the Uncountable Data and Trends across Europe*
- Castles, S., & Miller, J. M. (2009). *The Age of Migration, International Population Movements in the Modern World*, fourth edition, Hampshire
- <http://www.statistik-bw.de>
- <http://www.statista.com>
- <http://www.migrationinformation.org>
- <http://www.migrationpolicy.org>
- <http://www.statistik-portal.de>
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- <http://www.unhcr.org>
- <https://www.destatis.de>
- <http://www.bamf.de>
- <http://www.bundesregierung.de>

Tereza Nanaši

**THE POPULATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA AS GUEST
WORKERS IN GERMANY**

Summary

Regular monitoring of migration flows to developed countries dates back to the eighties, when countries such as the Federal Republic of Germany, faced a strong immigration pressure. Great attention is focused on the mechanical movement, and today the population policy in these countries is at the stage of development controlling the intensity of immigration and selecting migrant population. The practice of monitoring migration flows in the Republic of Serbia has a number of shortcomings relating to the lack of connection of the entire system of state institutions and a small number of additional sources of data for spatial mobility of the population. Implementation examples of statistical actions in the Western countries are solutions for comprehensive recording system migration population of the Republic of Serbia. The establishment of the population register would record both internal and external migration, implementation of surveys provides the possibility of obtaining additional information on the individual characteristics of the population, additional monitoring through diplomatic representative offices could be used as a supplement to the regular census, as well as supplement to the statistical data owned by countries of destination. Good coordination among government departments and the multidisciplinary nature of demography as a science, would contribute to the monitoring and study of the dynamics of immigration, and well-organized migration would improve their management.